

Vera Erl*

ŠOKCI OSIJEKA

S a ž e t a k

U radu bilježimo povijesnost i sadašnjost osječkih Šokaca i njihovo prepoznavanje življenja u Osijeku. Malo izvora govori o Šokcima kao hrvatskoj etničkoj zajednici Osijeka, a većina je podrijetlom iz mjesta Slavonije, Baranje, Srijema i Bačke. O osječkim Šokcima malo se istraživalo i rijetko govorilo. Šokce se prepoznavalo po šokačkoj tradicijskoj kulturi: šokačkim raskošnim nošnjama koje su se oblačile u svečanim prigodama, pri pjevanju izvornih pjesama i sviranju tamburama. Šokaštvo je dugo živjelo ne samo u srcima osječkih Šokaca nego i u mnogim kulturno-umjetničkim društvima grada.

Najnovijim istraživanjima svih Šokaca bave se intenzivno književnik Vladimir Rem, dr. sc. Ante Sekulić i mnogi sudionici iz Hrvatske, Šokci i Bunjevci/Hrvati iz Mađarske i Vojvodine/Srbije, koje okuplja Šokačka grana Osijek na Međunarodnom okruglom stolu Urbani Šokci (2006., 2007., 2008. i 2009. godine).

*Koji su Šokci građani slobodnogv i kraljevskog grada Osijeka i čime su se bavili do danas nije istraženo. Možemo samo predmnijevati po prezimenima koji svoj korijen imaju u prezimenima šokačkih mjesta. Tako se prvi predsjednik Osječke obrtničke komore preziva Čordašić, što je poznato šokačko prezime u Vinkovcima. Rijetko su se sami nazivali Šokcima, osim primjerice književnika Matije Petra Katančića, koji je predavao humanističke predmete u franjevačkoj gimnaziji u Osijeku (1779. – 1788.). “Katančić se nije smatrao čistim Šokcem jer po njemu njegov otac nije bio Šokac ponovac nego starohrvatski koljenović kojemu se za rod znalo još od turskih vremena”, navodi Vladimir Rem u knjizi *Tko su Šokci?**

*Prvo udruživanje osječkih Šokaca datira iz 1934. godine, kada se organizirao Klub “Šokadija” Osijek. Vladoje Ika Ivakić u knjizi *Šokadija u slici, pjesmi i prozi* navodi da je svrha osnivanja Kluba “Šokadija” u Zagrebu (1911.) i Osijeku (1934.) kultivirati šokački folklor, popularizirati*

* mr. sc. Vera Erl, Umjetnička akademija, 31000 Osijek, Kralja Petra Svačića bb

moralne vrline naroda iz Šokadije, promicati sve ono što su ljudi iz toga kraja dali književnosti i umjetnosti te među svojim članovima podržavati interes za potrebe i razvitak Šokadije. Od 2005. godine osječki Šokci udruženi u Šokačkoj grani Osijek njeguju i promiču tradicijsku baštinu i kulturu osječkih Šokaca.

Tko su osječki Šokci, koji je njihov doprinos kulturi, umjetnosti, politici, gospodarstvu, medicini i znanosti, neka su od pitanja o kojima ćemo govoriti.

1. Uvod

Kad se govori o Šokcima, navodi Vladoje Ivakić,¹ misli se na hrvatske stanovnike katoličke vjeroispovijesti koji nastanjuju Šokadiju, i to onaj dio koji se proteže od Slavenskog Broda i Đakova do Županje, Vinkovaca, Osijeka, Valpova i Našica, zatim izvan prostora Slavonije u bosanskoj Posavini, Baranji, Bačkoj i dijelu Srijema te u okolici Pečuha u Mađarskoj.

Osijek je grad, za Šokce “metropola Šokadije/Slavonije”, za razliku od Đakova, “srca Šokadije”, i Vinkovaca, “šokačke prijestolnice” s obzirom na stoljetno sjedište 7. brodske regimente.

Tko su osječki Šokci i kako prepoznamo njihov kulturno/šokački identitet, koja su njihova današnja urbana staništa, kakav im je način življenja, konzumiranje i sudjelovanje u kulturno-umjetničkim programima, koja su poznata/priznata šokačka imena književnika, prosvjetnih radnika, umjetnika i gospodarstvenika – to su samo neka od pitanja na koja odgovore pokušava dati *Šokačka grana Osijek* na svojim međunarodnim okruglim stolovima *Urbani Šokci*. Na tim okruglim stolovima, osim iz Hrvatske, sudjeluju i Šokci i Bunjevci iz Mađarske i Vojvodine, a rasprave koje se vode na njima rezultiraju tiskovinama kao što su zbornici *Urbani Šokci* i *Šokačka čitanka*.

Šokačku čitanku priredili su prof.dr. Helena Sablić Tomić i prof. dr. sc. Goran Rem. Čitanka je prvi put predstavila široj recepciji još jedan model hrvatske književnosti u Slavoniji s tzv. šokačkom problematikom kojom

¹ *Publicist i putopisac Vladoje Ivakić u knjizi Šokadija u slici, pjesmi i prozi (Zagreb, 1940) zabilježio je da Šokci nastanjuju vinkovački, županski, brodski, našički i donjomiholjački kraj, Đakovštinu, Valpovštinu, posavski dio novogradiškog kraja, cijelu bosansku Posavinu te zapadni i istočni Srijem, a u osječkom kraju Erdut, Aljmaš i djelomice Dalj. Šokački etnički element rasprostranjen je u Baranji te uz lijevu obalu Dunava u Bačkoj; Šokadija – jezično književni i geografski pojam termina Šokadija, premda su izričajno isti i pišu se isto, različitog su sadržaja. Zbirna imenica Šokadija vezana je uz tzv. ljudski faktor: označava veću ili manju skupinu Šokaca, ili šokačko stanovništvo uopće, dok se pod geografskim pojmom Šokadije podrazumijeva područje koje nastanjuju Šokci unutar teritorija današnje Slavonije.// Tko su Šokci? / V. Rem. Vinkovci: Privlačica, 1993., str. 28.*

se može pokazati kako se u prostoru Slavonije, Baranje, Srijema, južne Mađarske i sjeverne Bosne prepoznaje zasebna poetička matrica, unatoč hrvatskoj književnosti u Slavoniji. Ona se čita u onim književnim djelima u koja su upisane tradicionalne, socijalne, političke i antropologijske karakteristike jedne specifične skupine koja se naziva Šokci i pripada katoličkoj vjeroispovijesti, a slijedom određenih povijesnih okolnosti postaje i etničko označje, no opet unutar hrvatskoga i nacionalnoga bića.

Osijek se nije “prepoznavao” kao “šokački grad”, Osijek je grad “gradskog štih” s obzirom na podrijetlom raznorodno gradsko stanovništvo. Brojno radništvo, pogotovo nakon Drugog svjetskog rata, donijelo je svoje životne navike te se dotadašnji način življenja u mnogome promijenio. Trebalo nam je više od dvadeset godina poslije Drugog svjetskog rata da krenemo na oživljavanje tradicijske kulture Šokaca, doduše najprije u Vinkovcima i Đakovu. U tom oživljavanju šokaštva značajan je doprinos dvojice Osječanina muzikologa, Julija Njikoša i prof. Pavla Blažeka.

O Šokcima se nije govorilo, no oni su dio osječke stvarnosti i prisutni su svojim šokačkim nošnjama, pjesmom, tamburom. Nije uvijek bilo poželjno isticanje šokaštva jer je ono uvijek značilo hrvatstvo.

A kad se govorilo o Šokcima, poveznica je uvijek bila “kulen, rakija, tambura, bećarluk...”, čega se Šokci ne odriču. No oni su prije svega radišni, poštenu ljudi, dobri katolici i Hrvati. Najdosljednija promicateljica šokaštva, književnica Mara Švel Gamiršek, rekla je da je “Šokac sljubljen sa svojom zemljom”. Zato Šokci/Slavonci i ne napuštaju svoju Slavoniju, a mi današnji Šokci donijeli smo odavno iz svojih šokačkih sela “grumen zemlje” u srcu. Današnji osječki Šokci s različitih su staništa Slavonije, Baranje, Srijema i Bačke i ostalih krajeva. Ne ćemo pogriješiti ako kažemo da svako šokačko naselje ima svoja obilježja, što se pokazalo već na Osnivačkoj skupštini Šokačke grane: od nošnji i govora do običaja. Na jednim je blistalo zlato, na drugima šlinga, na trećima vez, povezi glave dukata, obuće i dr. Po odjeći se vidjelo bogatstvo kraja i šokačkih obitelji/zadruga. U jednome se nisu razlikovali, a to je hrvatska trobojnica: crven-bijeli-plavi.

2. Doseljavanje Šokaca u Osijek / Slavoniju

Šokci su prisutni u Osijeku prema povijesnim izvorima od protjerivanja Turaka. Stjepan Pavičić u djelu *Podrijetlo govora i naselja u Slavoniji*² bilježi da su u Osijeku početkom 17. st. bili starosjedioci Hrvati i Mađžari

2 S. Pavičić. *Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji*. Zagreb: JAZU, 1953, str. 123.

koji nisu prešli na islam. Godine 1626. u Osijeku je samo deset katoličkih kuća dok je krajem 17. st. uselilo mnogo Bačvana i Srijemaca, doseljenih iz Bosne, okolice Tuzle, a predvođeni franjevcima.³ Bjegunci iz Bosne, kako navodi izvor u članku *Odakle ime Šokac?*, naseljeni su dijelom u slavonskoj Posavini (od Novske do ušća Drine), dijelom u Šomođu, Baranji i Bačkoj, gdje su stvorili hrvatsko kolonizacijsko tlo od Donjeg Miholjca do Pečuha, Mohača, Baje, Subotice, Odžaka i Pančeva. Tu se javljaju kao Bunjevci i Šokci.⁴

Seobe Šokaca dosežu vrhunac u posljednja dva desetljeća 17. st. Krunoslav Tkalac bilježi podatak da je u vrijeme austro-turskog rata stotinjak tisuća Šokaca iz Bosne prešlo u oslobođene krajeve Slavonije.⁵ Šokci su dolazili iz srednje i istočne Bosne. U 16. i 17. vijeku spominju se u Slavoniji, Mađarskoj i u Osijeku. Bosanski prebjezi dolazili su u velikim skupinama i u Valpovštinu, đakovački i našički kraj, područja u kojima se locira i prva upotreba imena Šokci na tlu Slavonije. Tako Tadija Smičiklas u knjizi *Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije* bilježi za Đakovo: “stanovnici Šokci jali Slovinci imenovani”; za Bračevac “bi naseljeno od Šokaca aliti vam Slovinaca”, za Drenje “Šokci rekuć Slovinci”. U Slavoniji se Šokci

3 *Projektom bačvanskih Šokaca “Tragovi Šokaca od Gradovrha do Bača (1688-2008)” obilježena je 320. obljetnica dolaska Šokaca Hrvata katolika u Bač. Bili su predvođeni franjevcima. Taj podatak dodatno potvrđuje navode Stjepana Pavičića o doseljavanju Bačvana i Srijemaca, a mi kažemo Šokaca, katolika, Hrvata. Ante Sekulić u knjizi “Drevni Bač” navodi da su franjevačkim samostanom i njegovom župom u Baču upravljali gradovrški redovnici i u tursko doba. Naseljavanje Šokaca u Bač i Bačku treba vezati uz franjevece i njihov rad, ali treba utvrditi da se ne radi o nekom drugom narodu nego o Hrvatima. Pretpostavljamo da se i dio tog stanovništva našao ne samo u Slavoniji nego i u Osijeku. Znanstveno utemeljeni prikaz dr. Ante Sekulića “Bački Bunjevci i Šokci” (1989) o naseljenosti bačkih Šokaca između Dunava i Tise obuhvaća naselja Bač (po kojem je i čitav kraj dobio naziv Bačka: Bereg, Bođani, Monoštor, Plavna, Sonta i Vajska.)*

Šokačkim stanovništvom nastanjeno je i selo Santovo u Mađarskoj dok oko Subotice i Sombora žive Bunjevci koji nastanjuju i više sela u kraju oko Baje u Mađarskoj. O Šokcima Pečuha i okolice svjedoči djelo Nikole Tordinca “Hrvatski narodni običaji, pjesme i pripovijetke iz Pečuha i okolice” (1885).

U Slavoniji u Međubosuču prostirale su se šume. Osim Otoka i Morovića, nije bilo većih naselja pa su se u te “divlje” krajeve naseljavali Bosanci. Nastajala su naselja, a poslije sela i u njima naraštaj Šokci.

Područje od Županje uzvodno Savom do Broda, do nekadašnjeg Svinjara (Davora) u novogradiškoj Posavini, šokačkim je migracijama najviše bilo zahvaćeno porječje Bosuta – vinkovački kraj koji će u 18. stoljeću postati bazom protuturskog obrambenog pojasa nazvanim Vojna krajina (Militargraenze). Šokci su postali čuvari granica prema turskoj Bosni – graničari, Vinkovci su bili središte 7. brodske regimente, a naziv “prijestolnica Šokadije” dobili su po djelima hrvatskih pisaca šokačke provenijencije (Kozarci, Tordinac, Ivakić i dr.), navodi V. Rem u knjizi “Tko su Šokci?”

4 I. B. *Odakle ime Šokac?*. // *Osječki zbornik*, 2/3(1944) str. 249.

5 V. Rem. *Tko su Šokci?*, nav. dj., str. 11.

spominju u popisu Đakovštine 1702., što ga je Pavle Bakić de Lak, biskup Bosne i Đakova (1716-49), dobio od komorske inspekcije. Može se zaključiti da su “došljake ikavskog govora u Slavoniji nazivali Slovincima, dok iste iseljenike u Baranji i Bačkoj zovu samo Šokci. Šokac je, dakle, iskonskiji, stariji naziv, navodi autor “*Odakle ime Šokac ?*”⁶

Prema Pavičiću, Hrvati su početkom 18. st. zastupljeni s petnaestak porodica, no brzo i snažno rasli su u 18., a pogotovo u 19. stoljeću. Ratarski dio stanovništva dolazio je iz susjedstva od Našica i Đakova i bili su ekavci ili ikavci.⁷ Okruženje šokačko/hrvatsko utjecalo je na strukturu stanovništva Osijeka.

U životu Osječana veliko je značenje imala poljodjelska proizvodnja, iako su gradske statistike smatrale da u gradu nema seljaka. Za mnoge je građane poljodjelstvo bilo dopunski, a za neke i osnovni izvor pribavljanja sredstava za život. U okolici grada stanovnici su posjedovali oranice, livade i vinograde.⁸

Antun Stojanović, Donjograđanin, pravnik i hrvatski političar gradonačelnik Osijeka, u svojem memoarskom tekstu, *Opisanje mog života*” piše da su “Stojanovići rodom i korijenom iz Bosne, sela Čagljica u susjedstvu Maglaja nedaleko od rijeke Bosne. Poleg obiteljskog predanja prešli su naši stari ovamo za vojskom princa Eugena Savojskog – kad se iz Bosne vraćao – nakon što su znatan nepokretni imetak prodali. Otuda su prozvani Čagljevići (...) imali su zemalja po cijelom zemljištu donjovaroškom (...) kao što se to u zemljišnoj staroj varoškoj knjizi od godine 1785. viditi može”.⁹

Najvažniju skupinu osječkih stanovnika činili su “građani i obrtnici” (cives et opificives). U toj su skupini 1815. godine zastupljeni s 25% stanovnika (562); službenika 65, a godine 1840. s 546 ili 19% i 111 službenika. Građani i obrtnici predstavljali su onaj dio stanovništva koji su u svojim rukama držali ekonomsku moć.¹⁰

U prvoj polovici 18. st. raslo je i srpsko stanovništvo u samom gradu Osijeku i okolnim mjestima prirodnim porastom kao i neprestanim doseljavanjem.¹¹

6 I. B. *Odakle ime Šokac? // Osječki zbornik*, 2/3, (1944).

7 S. Pavičić, *Podrijetlo govora i naselja*, nav. dj., str.125.

8 *Donjograđani su 1821. godine imali 273 jutra zasijana pšenicom, zobi, ječmom, a pripadalo im je i 484 kopača vinograda. Dio stanovnika Majura bavio se isključivo poljodjelstvom. Oni su 1821. godine imali 170 jutara zasijanih oranica, 234 kosaca livada i 148 jutara vrtova. Gornjograđani su također imali polja. Stoku (goveda, svinje, konje) su držali mnogi građani na svojim okućnicama pa je 1810. godine Magistrat ustanovio da se u gradu uzgaja mnogo svinja koje lutaju gradom i nanose različite štete. // Od turskog... nav.dj., str. 97.*

9 A. Stojanović. *Opisanje mog života : Memoarski zapisi o Osijeku : (1822-1866) /priredio S. Marijanović. Osijek: Osječka riječ : MH Osijek, 2000., str. 11.*

10 *Osijek od 1809. do 1848. // Od turskog..., nav.dj., str. 95.*

11 S. Pavičić, *Podrijetlo govora i naselja u Slavoniji*, Zagreb : JAZU, 1953., str.123.

U 18., a pogotovo u 19. stoljeću, doseljavalo se i mnogo Nijemaca. Tako 1880. godine u Osijeku ima 8.970 Nijemaca, 1.152 Mađara te Židova.

Godine 1890. ima 10. 657 Nijemaca i 1378 Mađžara; 1900. godine 12.436 Nijemaca i 2.297 Mađžara (Hrvatima se iskazalo tek 6.458 stanovnika) uz 1.698 Srba. Godine 1910. ima 11.269 Nijemaca i 3.729 Mađžara.¹²

Nijemci su činili više od polovice stanovništva Osijeka sredinom 19. st. i glavni je problem bio uspostaviti i održati stalno narušavanu ravnotežu protivničkih snaga i različitih interesa između mađarskih i njemačkih evangelika, već sjedinjenih pravoslavaca, hrvatskih i njemačkih katolika i kalvinista te Židova njemačkog i mađarskog govora, a onda se pojavljuju u većem broju Česi i Slovaci. Za razliku od njemačkog stanovništva, koje se osjećalo regionalno (Bavarci, Elzašani, Wuertemberžani) te im je nedostajao osjećaj pripadnosti nekoj velikonjemačkoj narodnosti, te Hrvata koji su se također dijelili na Šokce, Bunjevce, Slavonce, Srijemce, dakle regionalno i uz njegovanje svojih posebnosti u nošnji i narodnim običajima, ustvrđuje Mira Kolar Dimitrijević.¹³

Upravo etnička imena Šokac,¹⁴ Bunjevac, Ilir, Slaven i dr., jednom riječju Hrvati, pomogla su, kako Josip Lakatoš navodi u Narodnoj statistici iz 1914. godine, da je “mađžarska službena statistika imala posebne metode kojom su postizavali da je broj drugih narodnosti bio manji nego što je bio de facto. Popis iz 1900 godine izumio je jednu uspješnu metodu kojom slika Hrvata u Ugarskoj je posvema nejasna i netočna. Hrvate cijepa u osam raznih grupa: u Hrvate, Šokce, Bunjevce, Dalmate, Ilire, Bošnjake, Slave ili Slavene (...) Mnogi je popis iz 1900 prikazao neko mjesto kao čisto hrvatsko a popis iz 1910 ne nalazi niti jednog Hrvata u tom mjestu iako se zna da se nije ništa bitno promijenilo”.¹⁵

U sklopu Khuenovih nastojanja da Hrvatsku pretvori u dio jedinstvene mađžarske države, posebna je važnost pripala Slavoniji i gradu Osijeku. Ban je na štetu hrvatskog imena i jedinstva favorizirao regionalno slavonsstvo. Osijek je 1870. godine imao 17.247, a Zagreb 19.857 stanovnika. Po razvijenosti zanatstva i industrije Osijek je bio među prvima u Hrvatskoj. Zato interes

¹² J. Lakatoš, *Narodna statistika*, Zagreb, 1914., str.27,41

¹³ M. Kolar-Dimitrijević. *Politički i socijalni pokreti te stranke. // Od turskog..., nav.dj., str. 166.*

¹⁴ Naime, još je Bela IV. organizirao pograničnu oblast Soli koja se protegla od Drine do Bosne, a za kralja Korvina postala je banovina. Oblast Soli zvali su mađari *Soi-bansag* =banovina Soli (hrv. so=mađž. šo). Sam slani rudnik zvali su Mađari *Šo-kut*. Kada su ispred turske invazije ondašnji katolici stali bježati na sjever, Mađari su te izbjeglice prema kraju iz kojega su došli zvali *SOI* –ember = ljudi iz oblasti Soli a naši Šokut (*Šo-kut*) s oblasti Šo (*So*) prozvali *Šokutac*, odakle je nastao šokac. Taj je naziv prenesen na sve iseljenike iz istočne i srednje Bosne. //I.B. *Odakle ime Šokac*, nav.dj., str. 249.

¹⁵ J. Lakatoš. *Narodna statistika*. Zagreb, 1914., str. 55 i 56.

tadašnjeg bana Khuena Hedervarya i njegovog posjeta slavonskoj metropoli u više navrata najbolje govore o značenju Osijeka u vrijeme druge polovice 19. st. i njegovog gospodarskog razvoja.¹⁶

Za Pavičića, građanski se dio stvarao u Osijeku i od naseljenika koji su bili podrijetlom iz naših krajeva. Poslije 1918. godine, broj Hrvata naseljavanjem se brzo povećavao: oko 21 000 Hrvata od ukupno 34 485 stanovnika. Poslije 1945. godine, umjesto Nijemaca dolazi srpska struja iz Like, Korduna i Banije, hrvatska iz Zagorja, Prigorja, Dalmacije i nešto Like, zaključuje Pavičić.¹⁷

Šokci sudionici proglašenja Osijeka slobodnim kraljevskim gradom

Na dan proglašenja Osijeka 28.8.1809. slobodnim kraljevskim gradom u pratnji velikog župana Josipa Mailatha bio je i komorski fiskal Ivan Matković, a to je prezime koje pripada šokačkom podrijetlu.

Na svečanoj sjednici u gradskoj kući pročitana je i proglašena kraljeva diploma. Veliki župan Josip Mailath održao je okupljenima govor na latinskom, a komorski fiškal Ivan Matković na domaćem, “iliričkom jeziku” (nativo illyrico idiomate)¹⁸

Ime Ivana Matkovića, komorskog fiskala, nalazimo u popisima ravnatelja gimnazije 1804. godine u *Osječkim ljetopisima*,¹⁹ a Antuna Matkovića kao prof. latinskog na klasičnoj gimnaziji 1898. – 1901. godine.

Prezime Matković nalazi se već u popisu Gornje varoši 1702. godine, ali ne i u prvom popisu 1698. godine. U Gornjoj varoši promjene su u popisu bile nešto veće jer su u međuvremenu stigli i prvi strani doseljenici,²⁰ a znamo da su tada jednako “strani” i Nijemci i Šokci/Hrvati i svatko tko je tada došao u Gornju varoš.

Ne znamo je li se osjećao Šokcem komorski fiskal Ivan Matković kao što imamo saznanja za Matiju Petra Katančića. Naime, Matija Petar Katančić, rođeni Valpovčanin, književnik, profesor koji je predavao humanističke predmete u franjevačkoj gimnaziji u Osijeku (1779. – 1788.) i bio jedno vrijeme upravitelj gimnazije, “nije se smatrao čistim Šokcem jer po njemu njegov otac nije bio Šokac ponovac nego starohrvatski koljenović kojemu se

16 Usporedi Vilma Vukelić. *U stiješnjanim granicama / prijevod dr.sc. Vlado Obad. Osijek : MH, 1997., str. 6-16.*

17 S. Pavičić. *Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji, nav.dj., str. 125, 126.*

18 *Od proglašenja slobodnim kraljevskim gradom do sredine 19. stoljeća. // Od turskog do suvremenog Osijeka. Osijek : Zavod za znanstveni rad HAZU /et al./, 1996., str. 90.*

19 S. Sršan. *Osječki ljetopisi : 1686-1945. Osijek : Povijesni arhiv, 1993.*

20 *Osijek u 18. stoljeću. // Od turskog..., nav.dj., str. 23.*

za rod znalo još od turskih vremena”,²¹ navodi Vladimir Rem u knjizi *Tko su Šokci?*

Donjovaroški Stojanovići podrijetlom iz Bosne ne navode svoje šokačko podrijetlo, no ono se iščitava iz autobiografskog zapisa Antuna Stojanovića *Opisivanjem mog života*. Pradjed Antuna Stojanovića, pravnika, političara, gradonačelnika Osijeka, kožuhar Đuko Stojanović postao je građaninom Osijeka i prava građanska postigao 15. siječnja 1810. godine. Razmjerno svojem imetku, pridonijeli su kod otkupljivanja i oslobađanja varoši Osijeka sedam stotina trideset i jednu forintu, 29 krajcara. Veću svotu od njih dale su samo četiri familije Osijeka. Taj podatak potvrđuje da su Stojanovići bili imućni ljudi. Nije samo otac bio iz imućne obitelji. I majka Antunova bila je iz bogate gornjovaroške kuće zemljodjelca i građanina. Rodbinske veze Stojanovića govore o hrvatskim (šokačkim) prezimenima: Bošnjaković, Dragolić, Đanić, Begović-Mihaljević, Tabaković i dr.

2.1 Osijek – “Šokačka varoš” - *Hrvatske novine*

Kakav je bio Osijek prije 70 i 100 godina? - 100 godina osječkog života podnaslovi su članka kojeg su objavile *Hrvatske novine* 1930. godine s naslovom *Naš stari Osijek*.²² Koliko god bijaše ljudi koji u svoje vrijeme rado nazivahu Osijek “Frankfurtom na Dravi” ili “Malim Bečom” (...) toliko ih je opet bilo koji su se ponosili svojim “šokačkim varošem”. A jedni i drugi su ga jednako voljeli i – što je najznačajnije – ta ih je ljubav prema rodnome gradu toliko zbližavala da su Fabijanovići i Pavoševići, Kolarići i Špoljarići tako rado govorili njemački kao što su rado govorili po “slavonski ili rvacki” Schmidti i Grossi, pa Strossmayeri i Obermayeri.

Hrvatske obitelji grada Osijeka, za koje se kaže da su starinom prave osječke obitelji, potječu iz Bosne. Čisti osječki Hrvati potomci su bosanskih uskoka koji su bježali ispred Turaka te našli sklonište kod svoje slavonske šokačke braće. Uz njih su se poslije protjerivanja Turaka iz Slavonije naselile mnogobrojne njemačke porodice iz svih krajeva njemačkog carstva, a ponajviše Wuertenberga. Dolazili su pojedinačno kao obrtnici, trgovci, činovnici, časnici, a i u masama kao poljodjelci. Daskora su se njemački doseljenici u svim predjelima i ulicama tako izmiješali s autohtonim hrvatskim stanovništvom da se već nije moglo točno utvrditi kojoj narodnosti “pripada” koja ulica. ... sasvim su se lijepo slagali sa svojim njemačkim susjedima...

21 V. Rem. *Tko su Šokci? Vinkovci : Privlačica, 1993., str. 13.*

22 *Naš stari Osijek : 100 godina osječkog života – Kakav je bio Osijek prije 70 i 100 godina? // Hrvatski list, srijeda, 1. siječnja 1930., str. 12.*

2.2. Osječki “Šokački sokak”

U “Šokačkom sokaku” prije stotinu godina (oko 1830., V.E.) obitavala je porodica Pavišića, koja je dala prvog osječkog mitničara na retfalačkoj mitnici, pa njihovi susjedi Galovci (Josip Galovac bio je 1941. godine gradonačelnik), Šandorići, Pavoševići, Majdenići, Kovačevići, Gutali, Ruške, Babići, Klarići, Pešeki. K njima su se doselili Strossmayeri, Obermayeri, Neumanni, Gengi, Prašingeri, Baumgaertneri, Kaloši, Šeperi, Hudovski, Groszi, Hafneri, Schwarzzi. Sve su te obitelji više-manje u krvnom srodstvu. Ali po čemu je “Šokački sokak” ili današnja Ilirska ulica najznamenitija u Osijeku? Tu stoji još i danas obiteljska kuća Strossmayerovih iz koje je potekao i najslavniji osječki sin, veliki biskup dr. J. J. Strossmayer.

Osječki ljetopisi zabilježili su mnoga imena koja su živjela, djelovala i bila značajna za grad Osijek. Tako se 10.6.1813. godine u samostanu nalaze šokačka prezimena prof. Andrije Blaževića, prof. Andrije Abramovića, a 13.6. 1813. donjogradski župnik Fabijan Parmačevića.

Iz *Kanonskih vizitacija Osijek i okolica* dr. Stjepana Sršana iščitavamo da je Fabijan Parmačević, donjogradski župnik star 55 godina, rođen u Ladimirevcima, Slavonac te govori slavonski, njemački i latinski jezik i ima dva kapelana Slavonca, Matiju Vukasovića starog 37 godina i Ignacija Jarany Mađara (...) Matija Vukasović bio je kapelan u Ivankovu, Babinoj Gredi i Tovarniku, a od rujna 1832. nalazi se u ovoj župi.²³

Kanonska vizitacija Gornjeg grada Osijeka 1813. godine bilježi župnikova pomoćnika koji se zove Franjo Kasapović, rođenog u Glogovici, “u časnoj Brodskoj pukovnji (...)”.²⁴

3. Doprinos Šokaca Osijeku

3.1. Šokci Ilirci

U vrijeme Ilirizma u Osijeku u djelu *Osijek kao trostoljetno književno središte* Stanislava Marijanovića stoji: “književnost se našla u zadaći stvaranja moderne hrvatske nacije i othrvavanju tome prestizanju (...). Temeljni oslonac imala je u svećenstvu đakovačke biskupije Adamu Filipoviću Heldantalskom i vodećim književnicima već priznatim u Zagrebu Mati Topaloviću, Jurju Tordincu i Stjepanu Marjanoviću Brođaninu”,²⁵ a sva su trojica šokačkih prezimena.

²³ S. Sršan. *Kanonske vizitacije : Osijek i okolica*, knj. V., Osijek : Državni arhiv, 2008., str. 410, 411.

²⁴ Isto, str. 193.

²⁵ S. Marijanović. *Osijek kao trostoljetno književno središte*. // *Književni Osijek : Književnost u Osijeku i o Osijeku od početaka do danas : studije i eseji*. // priredio Stanislav Marijanović. Osijek : Pedagoški fakultet, 1996., str. 15.

Adam Filipović Heldantalski (1792. – 1871.), kapelan i osječki gimnazijski ravnatelj, pjesnik, melograf, skladatelj i buditelj hrvatskog katoličkog stanovništva u Hrvatskoj, Bačkoj, Banatu i Ugarskoj, od 1833. do 1848. znatno je utjecao na preporodnu kulturnu atmosferu i gibanje u Osijeku. Prisutan je u osječkoj i slavonskoj književnosti, a od 1820. potiče uz Čevapovića, Brlića, Marjanovića književno-prosvjetiteljski preporod u Slavoniji u doba “kada kod nas još ni svitati počelo nije” (M. Pavić). U osječkom razdoblju, kao gornjogradski kapelan 1818. – 1824. piše nabožno-poučne i rodoljubne pučke pjesme i igrokaze iz rimske i osmanlijske povijesti, “sve za ljubav puka našega”. Filipović je u Osijeku uređivao Novi i stari kalendar slavonski Divaldove tiskare uređujući ga od 1822. godine i pišući jamačno sam duže od tri desetljeća. U njemu je on 1826. godine pokrenuo i akciju za utemeljenje osječko-slavonskog književnog i domorodnog Sdruženja pisaca okoliša slavonske zemlje.²⁶

Osječki Ilirci zaslužni su za osnivanje Društva čitaonice osječke i Narodnu čitaonicu osječku. Na molbu pjesnika Jurja Tordinca,²⁷ tvrđavskoga kapelana, glavnog pokretača, a zatim i prvog tajnika, Poglavarstvo grada Osijeka odobrilo je 1843. godine utemeljenje *Društva čitaonice osečke* (Societas Lectorum Essekensis) u “pravostolnome Gradu Slavonie” i prihvatilo prva pravila *Osnova čitaonice Osečke* kao i održavanje konstituirajuće sjednice 31. prosinca 1843. u gradskoj vijećnici. Vrlo uspješnim predsjednikom Društva i ilirske čitaonice 1845. postat će književnik Stjepan Marjanović, rođeni Brođanin i osječki kapelan.²⁸ Najveće slavlje održalo je Društvo narodne čitaonice 15. prosinca 1847. kada se s kazališne scene slušalo pjevanje na hrvatskom jeziku.

U preporodnom gibanju ogledao se Marijan Jaić rođen u Slavanskom Brodu u čuvanju Katančićeve tradicije u Osijeku, gdje je živo djelovao od 1837. do 1845.²⁹ U tom vremenu obnašao je funkciju direktora gimnazije i bio državni cenzor knjiga i kazališnih predstava.

26 S. Marijanović. *Osijek kao trostoljetno književno središte*, nav.dj., str. 15, 16.

27 J. Tordinac postao je prvim tajnikom biskupa Strossmayera, godine 1856. postao je ravnatelj Biskupske kancelarije u Đakovu, zatim kanonik, opat, veliki prepošt i rektor đakovačkog sjemeništa.

28 S. Marijanović. *Književnost Ilirizma u Osijeku*. // *Od Turskog do suvremenog Osijeka*, nav.dj., str. 113, 114.

29 S. Marijanović. *Književnost Ilirizma u Osijeku*, nav.dj., str. 115-117.

3.2. Antun Stojanović (1822. – 1896.), gradonačelnik, Osječanin,

Donjovarošanin, pravnik, političar koji je “ (...) prvake “domorodaca”, narodnjaka i mađarona u ilirskom pokretu i preokretu 1848. godine u Osijeku predočio sam Antun Stojanović, sudionik u zbivanjima i pouzdani svjedok, u memoarskoj prozi *Opisanje mog života* (VI. Odjel “Prevrat godine 1848”)", navodi Stanislav Marijanović.³⁰ Obuzet je svojom osobom, podrijetlom, patrijarhalnim životom svoje obitelji, običajima u kojima iščitavamo “šokačke” običaje, profesijom i zavičajnim gradom.

“U govoru i poslu jesam smion, neustrašim i otvažan. Istinu na svojem mjestu kazati nebojio se nikada. Glave sam tvrde i svoje. Ljubim vrhu bsvega narodnost slavensku, ustavnu slobodu i nezavisnost” (...) realnost je moj živalj(...) pero je meni sablja, i kopje, i štit, i puška, to jest oružje(...) Najmilije moje čitanje jesu narodne pjesme i classici grčki i latinski”.³¹ Poznat je u političkoj povijesti kao zastupnik Narodne stranke, a nakon razlaza s njom 1865. član oporbene manjine unionista u Hrvatskom saboru (1860. – 1871.). Obavljao je dužnost stalnog bilježnika. Bio je član izaslanstva koje je ugovorilo Ugarsku nagodbu (1867. – 1868.). Od 1848. godine bio je veliki bilježnik, podžupan Virovitičke županije, osječki odvjetnik i osječki gradonačelnik. Prvi je put bio izabran 8. listopada 1850. i bio gradonačelnik do 14. siječnja 1851. Drugi je put izabran, opet jednoglasno, 31. ožujka 1868. i to je bio do 23. kolovoza 1869.³²

3.3 Šokac prvi predsjednik osječke Komore

Šokačko prezime Čordašić (poznato prezime *Vinkovačkih šokačkih rodova*) našlo se u osobi prvog predsjednika osječke Komore Josipa Čordašića, trgovca iz Osijeka. Nakon dugotrajnih priprema, održala je osječka Komora 6.VI.1853. osnivačku sjednicu na kojoj je izabran Josip Čordašić za predsjednika, dok je funkciju tajnika obnašao trideset godina dr. Josip Posner. Ne znamo imena i broj Šokaca, ali sigurno je među trgovcima i obrtnicima bilo i osoba sa šokačkim prezimenima.³³

³⁰ Isto, str. 115.

³¹ A. Stojanović. *Opisanje mog života*, nav.dj., str. 171, 172.

³² Isto, str. 160, 163.

³³ I. Karaman. *Gospodarski razvoj Osijeka i okolnih krajeva. // Od turskog do suvremenog Osijeka*, nav.dj., str. 143.

3.4 Šokci u prosvjeti, znanosti, kulturi, glazbi...

Ilija Okrugić Srijemac (1827.), prvi kojeg je zareديو biskup Strossmayer, prvi je nazvao svoje djelo imenom *Šokica*, igrokaz iz pučkog života 1884., koji se i danas izvodi na kazališnim daskama, a nedavno je izvedeno i u Osijeku.

Ernesta Benišića (Benešić) *Osječki ljetopisi* bilježe kao privr. gimnazijskog upravitelja (1852. – 1854.) koji u mjesecu kolovozu i početkom rujna 1852. godine rješava problem” štrajka” prof. franjevac. Iz Đakova je stigao i odgovor biskupa Strossmayera: “Moja gospodo! Nije to tako lako profesore kano s kakvog klina uzeti i dati”.³⁴

U sve “šokačke sokake” pripada rođeni Osječanin Pajo Kolarić (1821.) Zahvaljujući njemu obilježili smo 2007. godine 160. obljetnicu tamburaškog zbora u Osijeku. Završio je gimnaziju u svom rodnom gradu, u službi napredovao i 1861. (godine velikog župana Strossmayera) postao gradski senator. Vedra duha, dobar pjevač i tamburaš, darovit skladatelj lijepih pjesama koje su se očuvale kao narodna svojima.³⁵

Ni tadašnje vrijeme nije bilo naklonjeno profesorima. No zato je osječka gimnazija među svojim učenicima imala poznata i priznata šokačka prezimena:

Živko Bertić iz Kukujevaca (1875.) koji je .sudjelovao u spaljivanju mađarske zastave u Zagrebu; Julije Benešića (1883.) iz Iloka koji je napisao pjesmu Osijeku;

Jakob Užarević, rođeni Osječanin (1808. – Petrijevc, 1881.) koji je završio medicinu, ali poznat je kao tajnik Matice ilirske, leksikograf, publicist, prevoditelj; od 1842. do 1845. urednik Narodnih novina, a od 1850. do 1859. uređivao je Državni zakonski list.

Stjepan Đaković iz Šarengrada (1862.) maturirao je u Osijeku, bio je vjeroučitelj u klasičnoj gimnaziji u Osijeku (1884. – 1894.), bio je kulturni organizator.

Nikola Andrić (1867.), Vukovarac, Srijemac, osječki gimnazijalac, književnik – jedan od osnivača i upravitelj HNK u Osijeku 1907. godine.

Osječku gimnaziju pohađao je i poznati filolog Stjepan Ivšić (Orahovica, 1882.).

Pavle Matijević (1896.) iz Nabrđa kraj Đakova završio je osječku gimnaziju. Od 1948. do 1960. župnik je u župi Preslavna imena Marijina

³⁴ S. Sršan. *Osječki ljetopisi, nav.dj., str. 185.*

³⁵ J. Njikoš. *Tamburaška glazba. // Od turskog do suvremenog Osijeka, nav. dj., str. 244.*

u Osijeku. Počeo je pisati 1922., sve do 1959. Napisao je roman *Svijetom za srećom* (1941.); *Pripovijetke iz seoskog života*; *Blagoslovljena Hrvatska* (1941.).

Književnik Tomo Matić, Brođanin (1874.), direktor je klasične gimnazije u Osijeku od 1918. do 1921.

Književnik Joza Ivakić, rođeni Vinkovčanin, Šokac, proživio je u Osijeku dvije godine, od 1915. do 1917., no vrlo je značajan za probitak Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku, poglavito njegovog dramskog programa. Joza Ivakić, prof., književnik, poznat je po zbirkama novela *Iz našeg sokaka*, *Selo i varoš*, *Knjiga od žena i od ljubavi*. Pisac je dviju povijesno-teorijskih studija *Književni rad Josipa Kozarca i Selo u hrvatskoj književnosti*. Najpoznatije su mu drame *Majstorica Ruža*, *Inoče*, *Vrzino kolo*. Svojom osobnošću i znanjem objedinjava mjesto ravnatelja Drame, dramaturga, jezičnog savjetnika, redatelja i pisca. Kazališni kritičar Dragan Melkus u osječkom dnevniku *Hrvatska obrana* piše poslije premijere komedije *Svijet bez muškaraca*, 1. prosinca 1915. godine i utvrđuje: *Posebice nam je istaći da je jezik otkada je nastupio gosp.prof. Ivakić mjesto dramaturga, prema prije neprispodobivo bolji u djelima samima i na pozornici*. To samo govori s koliko se truda i snage osječki HNK morao izboriti za svoje nacionalne i umjetničke značajke, a u kojima je značajna uloga Joze Ivakića, za čijeg je vremena odigran zavidan broj od pedesetak dramskih premijera! On se se nije ustručavao u riječi glavnog junaka komedije *Novi red* staviti rečenicu *Tuđinci se šepure u našoj kući, a mi Hrvati smo pritisnuti k zidu*.³⁶

Klub Šokadija Osijek (1934.)

Šokačko prezime Ivakić značajno je za prvo udruživanje Šokaca u Zagrebu (prvi predsjednik: Joza Ivakić) i u Osijeku Ika Ivakić. Naime, 1934. godine organizirali su se Šokci Osijeka u Klub *Šokadija* Osijek. Vladoje Ika Ivakić u knjizi *Šokadija u slici, pjesmi i prozi* navodi da je svrha osnivanja kluba *Šokadija* u Zagrebu (1911.) i u Osijeku (1934.) kultivirati šokački folklor, popularizirati moralne vrline naroda iz Šokadije, promicati sve ono što su ljudi iz tog kraja dali književnosti i umjetnosti i među svojim članovima podržavati interes za potrebe i razvitak Šokadije. Pomišlja se, navodi Ivakić, i na osnutak šokačkog etnografskog muzeja koji bi se osnovao ili u Osijeku ili u šokačkoj metropoli Vinkovcima.

Osječke novine *Hrvatski list* 19. siječnja 1934. godine objavljuju: “Osnovan

³⁶ Usporedi A. Bogner-Šaban. *Osječke kazališne godine Joze Ivakića*. // *Književni Osijek...*, nav. dj., 299-309.

je klub Šokadija. Nekoji naši sugrađani koji potječu iz Šokadije održali su preksinoć (17. 01.1934.) sastanak u gostionici "Reit" na Zrinjevcu, na kojem su zaključili, da osnuju klub pod imenom *Šokadija*, a kojem bi bila svrha, da uščuva tradiciju svoga kraja, lijepe običaje i da radi na sakupljanju našeg narodnog blaga". U privremeni odbor za predsjednika je izabran dr. Ivan Matijević, odvjetnik; za potpredsjednika dr. Ferdo Bošnjaković, odvjetnik, za tajnika Franjo Bartolov Babić, publicist; za blagajnika Dragutin Vlašić, upravitelj Đačkog doma, a za odbornike dr. Jozo Benčević, primarius, Stjepan Vuičić, geodet, Ivo Martinović, priv. činovnik, Viktor Ivakić, rav. učitelj; Ivan Karavidović, učitelj u miru, Lovro Ovničević, učitelj u miru, Rudolf Capić, želj. činovnik, Antun Kesegić, bilježnik, Marko Kolarić i Tomo Filipović.

Istražujući podrijetlo članova uprave *Šokadije*, među dokumentima o zavičajnosti³⁷ naišla sam na podatak da je Vladoje Ika Ivakić podrijetlom iz Slakovaca, dr. Ferdo Bošnjaković iz Podcrkavlja, dr. Jozo Benčević iz Slavenskog Broda, Stjepan Vuičić, geodet, iz Račinovaca, Rudolf Capić iz Vinkovaca, Antun Kesegić iz Cerne, Tomo Filipović iz Kopanice, no sva prezimena Matijević podrijetlom su Osječani, što znači da je dr. Ivan Matijević, predsjednik *Šokadije*, podrijetlom Osječanin. Ta i mnoga druga šokačka prezimena, kao i njihova zanimanja, pronašli smo i u adresarima Osijeka za 1919., 1934. i 1937. godinu.³⁸

U Popisu osječkih društava zabilježeno je 1935. godine da *Šokadija* ima 135 članova. Prema popisu stanovništva iz 1931. godine, grad Osijek imao je 40.337 stanovnika, većinsko je bilo hrvatsko stanovništvo s oko 50%, no kako se popisivalo stanovništvo po vjeroispovijesti, a ne nacionalnosti, bilježi se broj rimokatolika (hrv., njem. i dr.) 30.330 (75,19%), 5.880 (14,46%) pravoslavni, 2.300 (5,70%) Židova, 1.049 (2,60%) evangelika i ostalih. Ne možemo ustvrditi u postotku šokačko stanovništvo, ali predmnijevamo da broj nije bio zanemariv.

Među članovima *Šokadije*, primjerice u upravi Kluba, poznata su šokačka³⁹ starosjedilačka ugledna prezimena: dr. Ivan Matijević, dr. Ferdo Bošnjaković, odvjetnik, dr. Josip Benčević, primarius, kirurg, liječnik zakladne bolnice, rođeni Brođanin, koji 1931. godine nakon poznatih kirurga

37 Zavičajnici grada Osijeka : 1901. - 1946. / priredili S. Sršan i V. Matić. Osijek Državni arhiv, 2003.

38 Osječki adresar. // Jeka od Osijeka : Hrvatski zabavnik i kalendar za god. 1919. Osijek : Klub hrvatskih književnika u Osijeku, 1919., str. 167-222.; Adresar slob. kr. grada Osijeka. /priredili Teodor Skrbić i Frauenheim. Osijek, 1934.; Adresar slob. i kr. grada Osijeka : s popisom privrednika po strukama / uredili Stjepan S. Frauenheim i Miroslav Friedmann. Osijek /vl.naklada/, 1937.

39 Mjesto rođenja i datumi Šokaca, članova uprave *Šokadije*. // Zavičajnici grada Osijeka 1901.-1946. priredili S. Sršan i V. Matić. Osijek : Državni arhiv, 2003.

njemačkih prezimena (dr.Schwarz, dr. Florschuetz) preuzima i nastavlja organizaciju kirurgije od 1931. do 1941. godine, posebno se posvećujući kirurgiji trbuha i ozljeđa.⁴⁰

Franjo Babić-Bartolov (Babogredac), poznati osječki publicist, novinar osječkog dnevnika *Hrvatski list*, odgovorni urednik (1941. – 1944.), književnik koji za osječka kulturno-umjetnička društva *Lipu*, *Liru* i *Šokadiju* piše pučke igrokaze, aktovke, skečeve.⁴¹

Dr. Ferdo Bošnjaković, odvjetnik, dopredsjednik *Šokadije* kao ugledni građanin angažirao se u raznim akcijama. Tako se navodi akcija za suzbijanje nepismenosti, po uputama *Seljačke sloge* iz Zagreba, na poticaj Pjevačke župe Kuhač, gdje 9. siječnja 1938. dr. Bošnjaković za tu namjenu daruje 2.460 dinara.⁴²

Iz novinskih članaka toga vremena saznajemo da su programi Kluba u ratnom vremenu, osim promjene naziva u *Hrvatski klub Šokadija* 1942. godine, pokušavali djelovati humanitarno, pomažući siromašnoj školskoj djeci u selima te iz društvenih sredstava davali potporu siromašnim učenicima iz Županje, Vinkovaca i Broda.⁴³

Završetkom Drugog svjetskog rata zamire rad *Šokadije*, kao i mnogih drugih aktivnosti. “Šokačka potka” prisutna u zvucima samice, tambure, kola, nošnje, “riči”, srcima Šokaca postaje, nastavlja i ostaje dio Šokadije i Šokaca Osijeka, Slavonije. Moraju se spomenuti muzikolog Julije Njikoš, književnik prof. Pavle Blažek, kao i djelovanje STD “Paje Kolarića” te *Šokačko sijelo* u Osijeku, jedino druženje Šokaca sa šokačkim predznakom.

Šokačka grana Osijek (2005.)

Šokci Osijeka okupljeni u udruzi *Šokačka grana Osijek* djeluju od 3. veljače 2005. godine, a udruga je osnovana, kako kaže Statut, “s namjerom očuvanja, razvitka, unaprijeđivanja i promicanja kulturnih i tradicijskih vrijednosti Šokaca, običaja i baštine s područja Slavonije, Baranje, Srijema i Bačke te ostalih krajeva koje Šokci nastanjuju sa svrhom da se kultura i svekoliko bogatstvo baštine i narodnih običaja predstavljaju i promiču diljem rečenoga područja a posebice u Osijeku”.

40 V. Utvić; B. Milošević; J. Fališevac. *Razvoj medicine u Slavoniji – od prvih početaka do II svjetskog rata.* // *Zbornik radova prvog znanstvenog sabora Slavonije i Baranje.Osijek* : /JAZU/, 1970., str. 549.

41 *Šokačka krv* (1913.), *Općinski načelnik* (1937.), *Graničarska ljubav* (1941., 1994.), *Novo pokoljenje*(1942.), *Vjerna zemlja*, roman iz slav. seljačkog života (*Osijek*,1943. i *Vinkovci*, 1994.). // *Slavonski tekst hrvatske književnosti.* / H. Sablić-Tomić; G. Rem. Zagreb :NZ MH, 2003., str. 452.

42 *Usporedi I.Nikolić, nav. dj., str. 342.*

43 *Usporedi I. Nikolić. Klub Šokadija, Osijek, 1934. // Urbani Šokci. Osijek : Šokačka grana /et.al/ 2007.*

Danas, više nego ikada, svjedoci smo nestajanja/izumiranja starih šokačkih obitelji u selima, nestajanja običaja koji su se njegovali stoljećima, pa tako i zapisa u kojima nalazimo mnogo detalja o životu, običajima Šokaca, navikama, nošnji i drugih obilježja šokačkog eposa, koji nemaju svoje stvarno uporište u prostoru u kojem su nastajali, nego se organiziranjem slavonskih/šokačkih manifestacija iznavljava kulturna baština. Uz sve postojeće zapise književnika, povjesničara, etnologa i jezikoslovaca, potrebno je živu riječ na suvremen način prenositi mladima ne samo Šokcima nego i svima onima koji imaju interes za kulturnu šokačku baštinu Hrvata.⁴⁴

Svjesni globalizacijskih utjecaja, Šokci Osijeka nastoje što više raditi na zapisivanju, izradi i iznobljavanju suvenira Šokaca / Hrvata (projekt *Šokački suveniri Osijeku*, uz svesrdnu pomoć Grada i Županije). Tako ćemo sačuvati “zaboravljene” starinske ručne radove neponovljivih motiva i skoro zaboravljenih vještina izrada, različitih vrsta tkanja, necanja, rasplita i dr., a što je dio naše etničke hrvatske tradicijske kulture i baštine koja nam “polagano” nestaje. Šokačka grana zapisuje, prikupljeno izdaje, izrađuje suvenire, zapisuje izvorne pjesme, riči, iznobljava običaje, prezentira gastronomske šokačke delicije i dr.

Posebno mjesto u *Šokačkoj grani* pripada čuvanju tradicije i šokačke kulture pisanom riječju. Zato smo prvo, zajedno s Maticom hrvatskom Osijek, izdali *Šokačku čitanku* koju su priredili znanstvenici i književnici Helena Sablić Tomić i Goran Rem, a ove, 2009. godine, zajedno s Filozofskim fakultetom Osijek i objavili knjigu Gorana Rema i Vladimira Rema *Šokci u povijesti, kulturi i književnosti*.

Svoja šokačka znanja i umijeća predstavljamo i organiziranjem međunarodnih okruglih stolova *Urbani Šokci* (2006.; 2007.; 2008.; 2009.)⁴⁵ na kojima znana imena znanosti i struke govore o šokaštvu, zaboravljenim običajima, kulturi, gospodarstvu, glazbi i umjetnosti i to ukoričujemo u *zbornike Urbani Šokci s različitim temama* (prvi je objavljen zajedno s MH Osijek). Teme nisu samo šokačke nego i bunjevačke jer *Šokačka grana* od 2005. godine ima potpisanu *Povelju* o trajnoj suradnji s institucijama, KUD-ovima i udrugama s hrvatskim predznakom: iz Mohača, Pečuha, Sombora, Sonte i Subotice.

44 V. Erl. *Šokačka grana Osijek : Porijeklo-socijalno-ekonomska struktura i aktivnosti. // Urbani Šokci : Zbornik s međunarodnog okruglog stola 28. travnja 2006. Osijek : Šokačka grana; MH Osijek, 2006. str. 347, 348.*

45 *Međunarodni okrugli stol : Urbani Šokci (2006.); Šokci i tambura (2007.); Ugledni Šokci i Bunjevci (2008.); Zemlja, šuma, Šokci i Bunjevci (2008.)*

Najnovijim istraživanjima Šokaca bave se intenzivno književnik Vladimir Rem, dr. sc. Ante Sekulić i mnogi drugi iz Hrvatske te Šokci i Bunjevci/Hrvati iz Mađarske i Vojvodine, koje okuplja *Šokačka grana Osijek* na već spomenutom međunarodnom okruglom stolu *Urbani Šokci*. Od 2009. godine okrugli stol zajedno organiziraju *Šokačka grana Osijek* i udruga građana *Urbani Šokci* Sombora.

Na prvom Međunarodnom okruglom stolu *Urbani Šokci* 2006. godine prezentirano je izlaganje Vere Erl s naslovom *Šokačka grana Osijek: Porijeklo, socijalno-ekonomska struktura i aktivnosti članova*. Naime, u godini osnivanja, 2005., Šokci su započeli i proveli istraživanje koje je elektronički obrađeno. Među mnogobrojnim pitanjima bila su i ona o podrijetlu, obrazovanju (prema rezultatima na zavidnoj razini), nestalima u Drugom svjetskom ratu, braniteljima Domovinskog rata i dr.

Aktivnosti *Šokačke grane* raznovrsne su u iznobljavanju tradicijske kulture, zaštiti jedinstvenosti kulturne baštine, očuvanju baštinskih običaja, prezentaciji etnološke građe, njegovanju starih običaja pjevanja, sviranju na tradicijskim instrumentima i dr. Te aktivnosti realiziraju članovi pjevačkih skupina *Šokci i Šokice*, tamburaša *Šokačke grane Šokačka duša*, folklorna, dramska grupa *Druge* i vrijedne ručne radnice *Šokačke grane* koje svoja znanja i vještine prenose organiziranjem radionica zlatoveza, necanja, heklanja, šlinganja, oslikavanja predmeta, šaranja jaja voskom i dr., a u okviru navedenog projekta *Šokački suveniri Osijeku* (2007., 2008., 2009.).

Šokice su poznate i po svojim gastronomskim vještinama u pripravljanju jela i posebno kolača te je i 2007. godine na Festivalu znanosti u organizaciji *Sveučilišta J. J. Strossmayera* u izboru "cukerpekarice" Osijeka izabrana članica *Šokačke grane* za starinski originalni kolač. Ne znamo je li receptura kolača stara stotinu ili više godina, ali kazuje da Šokci/Hrvati i na taj način svoja znanja i vještine iznobljavaju u gradu Osijeku.

Svojim raznovrsnim aktivnostima, Šokci žele očuvati svoju baštinu i posebnosti u današnjem globalizacijskom svijetu te objelodaniti za pokoljenja. Zato nije slučajno što je *Šokačka grana* prepoznata u svom gradu Osijeku, županiji, Hrvatskoj, i da je nazočna u mnogim događanjima grada Osijeka, Osječko-baranjske županije, drugih mjesta u Hrvatskoj, ali i susjednim državama u mjestima s hrvatskim stanovništvom.